

A nagy kép

Lekció: Jn. 1.1-14
Textus: Gen. 1.1-2.4a

2011. szept. 18
Gazdagrét

Legyen!

Mi az értelme annak, hogy egy róka megdicsér egy hollót? A kérdést annak alapján tartjuk értelmezhetőnek vagy értelmetlennek, hogy ismerjük-e a történetet, amelynek e mozzanat része. Ami legtöbbünk szájára kedves mosolyt csal, valamint különféle emlékeket idéz, egy távoli kultúra lakói számára nem jelent semmit. Ha nincs Aesopus meséje, vagy ha csak nem ismerjük azt, teljesen értelmetlen marad a hollónak bókoló róka cselekedete. Megpróbálhatnánk talán mi magunk kitalálni valamit, ami magyarázatot ad, de nem tudhatunk semmi bizonyosat, csak tapogatózunk a sötétben. Lehet, hogy nincs ilyen történet, tehát feleslegesen próbálkozunk; lehet, hogy van, de nem tudjuk, eltaláltuk-e azt, amit a szerző leírt.

"Csak akkor tudok válaszolnia kérdésre: "Mit tegyek?", ha ismerem a választ az ezt megelőző kérdésre: Milyen történetnek vagyok része?" (Alasdair MacIntyre, brit filozófus) "Az, hogy hogyan értjük az emberi életet, azon múlik, milyen elképzelésünk van az emberiség történetéről. Mi az igazi/valóságos történet, aminek az én történetem része?" (Lesslie Newbigin, teológus)

Létezik-e egy olyan történet, egy nagy összefüggő egység, aminek az én egyéni életem része, és amely meghatározza annak értelmét, célját, sikeres vagy kudarcos voltát? Ha létezik, ismerhetem-e, ha megismerem, van-e annak jelentősége? Ezek a kérdések a mi életünkben nem relevánsak. A mai ember számára nem kérdés, hogy ő milyen történetnek a része, honnan ered és hova vezet, amibe ő bekapcsolódik, hiszen az életet alapvetően úgy éljük meg, hogy annak mi vagyunk a középpontjában, abban egyetlen egy történet számít igazán: az én történetem. A posztmodern világ egyik alapvető tézise, hogy a nagy, összefüggő, általános és egyetemes világmagyarázó elbeszélések kora lejárt. Hogyan képelném el magam valaki más történetének, azaz ügyének a részeként? Minden nagy történet valaki más érdekét képviseli, aki azt rám akarja erőltetni. A bibliai történet vagy világnézet annak az eszköze, ahogyan az egyház akar hatalmában tartani – mondják ennek mentén számosan. Minden vallás annak eszköze, hogy megfosszanak az önálló gondolkodástól és életstílustól – halljuk nap mint nap. Éppen ezért arra kell figyelni, hogy nekem van életem, történetem, amit én alakítok – és ha kell, lépjen ebbe be az egész világ, de én nem engedem ki a kezemből.

Persze ha kicsit őszintébbek vagyunk, tudjuk, hogy ez így biztosan nem igaz. A te történeted nem veled kezdődött, hanem apáddal és anyáddal, és mindazzal, ami őket érte, ahogy ők formálódtak. Nem választottad a nemedet, az országot és a kort, ahol és amikor születted, és nem választottad a nevedet – amit persze megváltoztathatsz, de ettől az alapvető identitásod, személyiségjegyeid, meghatározottságaid nem változnak. A döntéseid pedig nemcsak téged, hanem másokat, sőt, az – akár még meg sem születő, és nem is tervezett – gyermekeidet is befolyásolja.

A mai igehirdetéssel egy olyan sorozatot kezdünk, aminek „A nagy kép” címet adtam. A cím arra utal, hogy a Bibliát mint egy nagy, összefüggő és egyetemes történetet kívánom bemutatni. Ez nem távoli a Biblia természetétől; sőt, éppen ez a megközelítés tesz igazságot vele. A Biblia nem lelki tanácsok, erkölcsi tanulságok, spirituális bölcsességek időtlen gyűjteménye. Azzal az igénnyel szólal meg, hogy benne az, aki mindent létrehozott, aki a történelem menetét kezében tartja, aki a világot saját céljai felé kormányozza, önmagát ebben a könyvben jelenti ki. A szerző nem hagyott minket tudatlanságban.

A Teremtés történetével kezdjük –hiszen minden történet itt kezdődik. „Kezdetben...” – olvassuk a Biblia első oldalán, első mondatában. Minden ehhez a ponthoz viszonyul, mindennek itt van az eredője, időben és térben is. A Biblia nem kíván természettudományos leírást adni – a Big Bang-ról, vagy bármilyen más a világ keletkezéséhez kapcsolódó elméletről. A sorok, amelyeket olvastam, más műfajba tartoznak. Henri Blocher francia teológus, aki meghatározó munkát közölt „Kezdetben” címmel, a következőt írja a teremtéstörténet értelmezési lehetőségeinek számbavétele után: „Az irodalmi megközelítés a teremtés művének hétnapos formáját művészi megoldásnak tekinti: nem szó szerint értendő, egyszerű antropomorfizmusnak. A szerző szándéka nem az ősidők kronológiai leírása... Ő néhány alapvető témát kíván kiemelni... a szerző célja az, hogy bemutassa mű isteni eredetét, valamint jelentőségét az emberre nézve.” (Kezdetben, 46. Harmat, 1998.) Ennek alapján ma azt járjuk körül, hogy mi a teremtés, és mi annak jelentősége számunkra. Részletesebben: 1. Mi a teremtés? 2. Hogyan történik a teremtés? 3. Ki a teremtő?

I. Mi a teremtés?

A teremtés munkája előtti helyzetet így olvassuk: „A föld még kietlen és puszta volt, a mélység fölött sötétség volt...” A hetedik napon egy berendezett világban találjuk magunkat, amelyben az alkotó gyönyörködik („látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó.”). A teremtés munkájában tehát a kietlen (más szóval formátlan, alakatlan) és puszta (azaz üres), a mélység és sötétség kaotikus hatalmai által uralt valóságot rend, forma, nyüzsgő és továbbfakadó élet váltja fel. A teremtés munkája a bibliai hitvallás szerint nem annyira a „semmit” és a „teremtést” állítja szembe, mint amennyire „káosz” felszámolásáról, meghódításáról szól. Természetesen Isten nem kizárólag formát, alakot ad, hiszen önmagán kívül életet hív elő, létet ajándékozik a teremtett világnak.

A szentíró csodálatos tömörséggel, és ugyanakkor geometriai érzékről tanúskodó szerkesztéssel komponálja meg művét. A teremtés hat napjának elrendezésében az első három nap az „elválasztás” nagy munkáját adja elénk, a második három nap pedig a „benépesítést” írja le. Az első napon elválasztja a világosságot a sötétségtől, és ez a tett megfelel annak, hogy a negyedik napon megalkotja a Napot, a Holdat és a csillagokat (igen, geocentrikus világképben vagyunk!). A második napon kialakítja az égboltot és elválasztja a vizeket, az ötödik napon ennek megfelelően benépesíti az eget madarakkal, a vizeket halakkal. A harmadik napon elválasztja a szárazföldet a tengertől és megteremti a növényeket, a hatodik napon megalkotja a szárazföldi állatokat és az embert, és ennivalóul adja

nekik a növényeket. A leírás fegyelmezett és pontos, ugyanakkor tömörségében is fennkölt szerkesztettsége visszatükrözi a teremtés munkájának átgondoltságát. A káosz erői visszaszorulnak, a zűrzavar megszűnik, az életterek megszületnek, a sötétséget a nappal és éjszaka rendje, az ürességet a nyüzsgő, pezsgő élet váltja fel. Minden a helyére kerül, hiszen mindennek kijelölt és meghatározott helye van. Blocher megjegyzi: *„A rendnek és a szétválasztásoknak ez a szenvedélye nem a szöveg szerzőjének személyes vérmérsékletéből fakad. Ez a hév fejeződik ki másutt is, hiszen a rend a Biblia Istenének kívánsága.”* (68) A későbbi mózesi törvények különbséget tesznek tiszta és tisztátalan állatok között; tiltják az egybefogott ökörrrel és számmal való szántást, két különböző vetőmag vetését ugyanabba a földbe, vagy gyapjából és lenből vegyesen szőtt ruha hordását (3Móz 20.24-26, 3Móz. 19.19, 5Móz. 22.9-11 – vö. Blocher, 68).

Amint mindezeket halljuk, ambivalens érzéseink támadhatnak. Vannak, akik vágnak a rendre, mert káoszban érzik magukat, és vannak, akik menekülnének a rendből, mert börtönben találják magukat – legyen ez bármilyen területen való megnyilvánulása is a káosznak és a rendnek.

A káosz a mai élet egy tagadhatatlan velejárója a legtöbbször számára. A „száguldunk de hova?” érzése ismert. A globalizáció folyamata hihetetlenül felerősítette a káosz megélését, hiszen az információ soha nem látott mértékű mennyiségét nincs időnk feldolgozni; a kulturális sokszínűség és keveredés megkérdőjelezte mindazt, ami korábban egyértelműnek és magától értetődőnek számított; a változás állandóvá lett, és egyre gyorsabb. Akik mindebben azt élik meg, hogy darabokra hullik az élet, hogy elnyeli őket a káosz, azok vágnak a csendre, a nyugalomra, a harmóniára – a rendre. Akiknek lelketlenné, üressé, gépiessé lettek a mindennapok, azok vágnak az életre.

Mindeközben a mai világ alapvető iránya nem a határok meghúzója, hanem azok felszámolója. Ebbe az irányba tart a tudomány és a technika (génmódosított növények – mint a fajok megváltoztatása, férfi és nő átoperálása, klónozás kérdései); de a határok lebontása történik filozófiai-erkölcsi értelemben is (minden jóban van valami rossz, és minden rossz magában foglal jó – nincs jó és rossz, nincs sötétség és világosság, nincs igaz és hamis). Az összekeveredésből, az összemosásból mintha inkább várna az ember valami megújulást, megoldást, mint az elválasztásból, a rendből.

Ezzel együtt az is nehéz, hogy megjelent egy olyan rendpártiság, ami néha megmosolyogtató, máskor azonban ijesztő, hiszen egyik arca erőszakos és kirekesztő. Az elválasztás és a tisztaság nevében, gyakran Isten nevében kelt gyűlöletet. Lássuk meg, hogy a teremtés munkájában Isten a káoszból rendet cselekszik, de olyan rendet, amelyben élet, áldás, nyüzsgés, sokszínűség, egység és harmónia van, amely rendet az Úr elkészülte után, a hetedik napon nem korbáccsal a kezében felügyel, hanem amelyben megpihelve gyönyörködik. A teremtés munkája, amelyben Isten életre hívta a világot, sőt, fogalmazzunk így, berendezte azt a számunkra, a káoszból rendet teremt, amely rend gyönyörű, étellel teli, harmonikus – és ezért vonzó. A teremtés nem hagyja fékezetlenül a káosz erőit, de nem is hoz létre megnyomorító rendet. A káoszban élők a pusztító erők megfékezése sejlik fel, a megnyomorító, megkötő „rendet” megtapasztalónak az élet felfakadását ígéri.

II. Hogyan történik a teremtés?

A meghatározó kifejezés a műben: „*ezt mondta Isten: Legyen ... és lett...*” vagy hasonlóan: „*Gyűljenek ... és úgy történt...*”, *Növesszen ... és úgy történt.*” Amit Isten mond, parancsol, az megtörténik. Isten szava - bibliai kifejezéssel Igéje - által teremt. Ami az ember alkotómunkájában a kéz vagy a szerszám, az Istennél a Szó, ami testet ölt. Benne van ebben az isteni hatalom hangsúlyozása, Isten szabadságának és könnyedségének bemutatása. Blocher hozzáteszi: „*Az Ige általi teremtést nem csupán az eszköz és erőfeszítés nélküliség jellemzi, hanem az is, hogy benne Isten kitarja a szívét, fölfedi bölcsességét, és elkezd önmaga megismertetését, melyet az ember megszólításával folytat majd.*” (64)

A teremtés másik közreműködője – Isten Igéjén túl – Isten Lelke: „*Isten Lelke lebegett a vizek fölött.*” A kép a fiókái felett repdeső anyamadár (sas) képe. A Lélek az életadó, Isten jelenlétének hordozója. Az élet lehelete ott mozog a semmi, a sötétség, a mélység felett, és várja a teremtő Ige felhangzását.

Isten tehát Igéje és Szentlelke által viszi végbe a temetés munkáját. Blocher megkockáztatja a végkövetkeztetést: „*amiképpen a rend az Igéből származik, akképp az élet a Lélektől születik.*” (74) Az Ige elválaszt, néven nevez, világossá tesz – a Lélek jelen van, életet hoz, összekapcsol, betölt.

Hadd mutassam meg gyorsan ennek gyakorlati jelentőségét, nehogy úgy érezze valaki, hogy öncélú fejtegetésekbe keveredtünk. Isten nemcsak a teremtésben, hanem azóta is – bennünk és köztünk is az Ige és Lélek egységében munkálkodik. Ezért írja Kálvin: „*Mert az Úr egyfajta kölcsönös kapcsolatot létesített Igéje bizonyossága és Lelke között, hogy mélységes tisztelet hassa át szívünket az Ige iránt, úgyhogy amikor ráesik a Lélek fényessége, Isten arcát szemlélhessük benne. És ugyanakkor magunkhoz ölelhessük a Szent Lelket - nem félve attól, hogy csalódunk - amikor felismerjük Őt igazi képében, az Igében.*” (Kis Inst., 27) Kálvin felhívja a figyelmet arra, hogy a Lélek Ige nélkül: rajongás, tévelygés, örület. Az Ige Lélek nélkül: holt betű, emberi okoskodás. Vannak gyülekezetek, akik mindig csak rendről beszélnek, az Ige elválasztó, megítélő, néven nevező munkáját hangsúlyozzák. Az eredmény könnyen lehet egy olyan közösség, ahol megfojt a „rend”, az „igazság”; ahol a központi kérdés az lesz, mi bűn, mi nem; mi tiszta, mi tisztátalan. Azokban a közösségekben ugyanakkor, ahol a Szentlélek „szabad áradása” elválasztásra kerül az Ige igazságától, könnyen születik káosz: legújabb benyomásaik, élményeik nyilvánítanak Isten jelenlétének, vezetésének, és minél extrémebbek ezek a megnyilvánulások, annál inkább Istent vélik felfedezni benne. Ha az előbb említett gyülekezetek egy idő után „megfagynak”, az utóbbiak „felrobbannak.” Az egyikben hideg, lélekgyilkos hozzáállás és lelkület jelenik meg, amely az isteni rend álruhájában tetszeleg, a másikban a zűrzavar és káosz akarja elhitetni, hogy ő az isteni élet és szabadság. Isten Igéje és Lelke által teremt – és teszi ezt ma is az újjáteremtés munkájában.

III. Ki a teremtő?

Végül tegyük fel a kérdést, hogy mit tudunk meg a teremtő Istenről, és mi ennek a jelentősége számunkra. Talán azzal jutunk Isten lényéhez közelebb, ha azon gondolkozunk el, miért teremti Isten a világot, milyen viszonyban van vele. A különböző teremtésmítoszok elbeszélése szerint istenek csatáival, szerelmeivel, származásával függ össze az élet kialakulása. A bibliai hitvallás szerint mindent az egy Isten hívott létre. Azaz a világ nem valamiféle isteni baleset, vagy isteni kaland kényszerű következménye (ha már az megesett – hát lett világ), hanem az alkotó szabad döntésének a gyümölcse: „*Legyen!*” Nem melléktermék, hanem akarata és szíve vágya. Létre hívja a világot, amely tőle különböző, amely önálló léttel bír. Szól, és a teremtett világ felel. A teremtő Isten nem folyik be, nem árad be a világba, nem azonos vele. A bibliai hitvallás szerint a világ nem az isteni kisugárzása. Nincs benne fűben, fában, kőben, vízben – semmiben nem találod őt, semmi, amit alkotott nem azonos vele, az alkotóval. Ami körülvesz, az nem isten, hanem Isten alkotása. A másik oldalról, az, aki a hetedik napon megnyugszik és gyönyörködik alkotásában, nem fordul el a világtól. Nem csak szórakozott hat napon át, mintegy kipróbálandó erejét és hatalmát, hogy majd utána alkotását magára hagyja, eldobja. A teremtő nem azonos a világgal, de nem is vonult ki belőle. Kapcsolatban van vele.

Milyen ez a kapcsolat? Tegyük fel a kérdést: Miért van bármi is? Miért nincs semmi? Ha szól, akkor személyes Isten. Ha személy, miért hoz létre magán kívül valóságot? Vagy azért, hogy uralkodó/kihasználó viszonyban legyen azzal - tehát önzésből, vagy azért "legyen" más is, mert szeret. A szeretet túlmutat önmagán, meg akarja osztani örömét, ki akarja fejezni önmagát, szépségben, jószágban, sokszínűségben. A szeretet életet akar másoknak, hiszen nem félti önmagát; a szeretet sokszínűséget akar, hiszen nem féltékeny és irigy. Isten, aki maga a szeretet, szeretetből mondja, hogy legyen. Ha pedig ez igaz, akkor a világ Isten szeretetével teli hely. Ennek pedig mindent meghatározó következményei vannak: nem vagy (és nem vagyunk) *egyedül* ezen a földgolyón, ebben az irtózatossá méretű kozmoszban. Isten szeretete mindent átjár, és mindenhol jelen van. Nem vagyunk *véletlen* – se te, se a világ. Nem csak úgy lettél - hát ilyennek sikerültél. Nem veled kezdődött minden, hogy veled végződjön minden. Sőt, te kezdődtél Isten szeretetében, történeted ma is benne van az ő szeretetében, hogy a véged is egészen bizonyosan benne legyen.

És a káosz, a széthullás, a fájdalom? Ha van szeretet, hol van? Ha van káoszból rend, hol van? Ha van szabadulás a megnyomorító rendből, hol van? Hol találok az életemet keretek közé foglaló rendet? Hol találok az engem felszabadító életet? A válasz: nem renddel vagy szabállyal kell megbékülni, ill. nem a rendet és szabályokat kell legyőzni. Ennél sokkal több kell: maga az alkotó. Hogyan kapcsolódhatunk, hiszen elszakadtunk? Úgy, hogy van egy második kezdet.

„*Kezdetben*” – írja János evangélista – „*volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Istennél volt az Ige. ... benne élet volt, és az élet volt az emberek világossága.*” – ezt tudjuk: „*Legyen világosság – és lett világosság.*” De János ennél tovább megy: „*a saját világába jött, és az övéi nem fogadták be.*” – Az Ige eljött, és nem fogadták be. Miről beszél? Kiről beszél? Hol jött el? Válaszol: „*Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét.*” Jézus

Krisztus az Ige. Mit mond János? Nem fogadta be a világ. Nem, hiszen kivetette, kidobta, elpusztította - keresztre feszítette. De mást is mond: „*Akik pedig befogadták, azokat felhatalmazta arra, hogy Isten gyermekeivé legyenek...*” Akik befogadják az Igét, Jézust, a Szentlélek által Isten gyermekeivé születnek.

Amint ezt megtörténik, választ kapsz a káosszal és renddel kapcsolatos kérdésekre. Lélektani értelemben egyesek rendben élnek, kényszeresek, biztonságot a szabályokban, a dolgok ismétlődésében találnak. Amint behívják Jézust, elkezdenek felszabadulni. A teremtő gyermekeként élet fakad körülöttük. Színesedik, tágul a világuk. Élet fakad, megbátorodnak, kinyílnak. Elfogadnak másokat, hiszen az Isten gyermekeként átélt szeretet szabadságot hoz nekik. A másik oldalon, a káoszban élők között szintén kibontakozik a teremtő munkája. Ahogy Jézussal járnak, elkezdenek „rendesedni”, letisztulnak, helyükre kerülnek a dolgok az életükben.

Mit jelent Isten gyermekévé, a teremtő gyermekévé születni a Szentlélek által? Befogadod a teremtőt és a teremtő munkáját. Elfogadod, hogy nem te vagy életed középpontja – és ez az istentelenség, a bűn lényege – hanem mostantól az, aki alkotott. Boldog felszabadulással felismered, hogy az az életed értelme, célja, hogy valaki, aki nagyon szeret, meghívott a vele való közösségre, és munkájában való részvételre. Egy nagy történet részesévé lettél, amely történet nem elvesz belőled, hanem gazdaggá tesz, kibontakoztat. Hiszen végre azt éled, amire mennyei Atyád megalkotott. ÁMEN!